

Praktijdcasus: Een wereld te winnen

“Bij het Nederlands Forensisch Instituut maken we van bitjes echte sporen,” vertelt het hoofd Digitale en Biometrische Sporen en Chief Data Officer Erwin van Eijk. “We halen bijvoorbeeld data uit telefoons, auto’s, computers, windmolens, pacemakers en maken daar een verhaal van voor de strafrechtketen. We kennen uit films de schouwarts die een uitspraak doet over het tijdstip dat iemand waarschijnlijk overleden is. Maar wij halen bijvoorbeeld informatie uit een insulinepomp, waardoor een toxicoloog kan zeggen: op dat moment moet hij overleden zijn. Dat is het soort onderzoeken dat wij doen.”

Referenties

“Samen met de politie hebben we een oplossing gemaakt voor het beoordelen van verdovende middelen. We hebben een apparaat dat stoffen kan meten in een poeder. Dat is niet alleen cocaïne, maar ook achtergrondstoffen. Denk daarbij aan versnijdingsmiddelen of restanten van oplosmiddelen. Wat wij doen is dat poeder oplossen in gas en daar een elektrische lading op zetten. We meten dan hoe lang een molecuul erover doet om door het gas te bewegen. Bij een groot molecuul duurt dat langer. En cocaïne is een zwaar molecuul. Omdat nu niet het onbekende poeder, maar de data uit het apparaat bij de politie naar het NFI gaat, kunnen we bijna binnen zes uur vertellen wat er in het deskundigenrapport staat.”

“Met al die stofjes die erbij zitten kunnen we bepalen welke partij het is, de transportmethode en de productiemethode. Cocaïne bijvoorbeeld, kun je ergens in oplossen om het te smokkelen en de coke er later weer uit te wassen. Zo kun je het oplossen in plastics of houtskool. Maar als je de coke er weer uit wast, blijven er restanten over in het poeder. We hebben een hele bibliotheek van manieren waarop ooit stoffen op de opiumlijst zijn gesmokkeld. Dit soort informatie kun je weer linken aan stoffen bij afvaldumping of de modus operandi van de smokkelaars.”

We gaan nog onvoldoende zorgvuldig met data om

“Eén van de redenen dat ik Chief Data Officer (CDO) geworden ben is omdat ik me er echt zorgen om maak. We moeten ons werk beter doen, net zoals we nu beter omgaan met stoffen zelf. Er was een tijd, nog maar kort geleden, dat we een zak cocaïne van de politie kregen. Nu hebben we een apparaat waarmee de politie zelf een meting kan doen en hoeven er geen verdovende middelen verplaatst te worden. Zo moeten we ook beter nadenken over gegevens. Dat betekent nadenken over wetgeving, over nummersystemen, over techniek en over hoe je organisaties positioneert. Onze metingen bijvoorbeeld werden van oudsher alleen gedaan voor één zaak voor de politie met een uniek zaaknummer. Wijzelf vallen als organisatie niet onder de Wet politiegegevens (WGP). Maar eigenlijk zijn het wel politiegegevens. Soms moeten we uitspraken doen in zaken waarin de politie de verdachte ook in vijf andere zaken is tegengekomen. Als het over dna gaat, dan valt dat onder de Wgp bij de politie. Bij onze voordeur vallen de gegevens tijdelijk onder de Algemene verordening gegevensbescherming. En als onze gegevens de deur uit gaan, dan worden het weer politiegegevens. Dat is beheersmatig best ingewikkeld. En op het moment dat wij zaakoverstijgende dingen doen, zoals zoeken naar patronen over zaken heen, dan kan dat eigenlijk niet onder de Avg. Want die zegt dat je van tevoren moet bedenken wat het doel is. Dat is beheerstechnisch simpel, maar onhandig voor de keten.”

“Of neem het idee van anonimiseren. De Avg gaat er vanuit dat dat kan. Maar hoe anonimiseer je een dna-sample? Hoe anonimiseer je een kopie van een telefoon of pacemaker? En zo zijn er veel vragen die nog beantwoord moeten worden. Wie is eigenaar of verantwoordelijk voor gegevens die je genereert uit een bewijsmiddel? Wij zijn verantwoordelijk in de zin van de Avg, maar we krijgen bevelen tot vernietiging van het Openbaar Ministerie of de rechtbank. Wie is nu eigenlijk de echte verantwoordelijke? Ook krijgen we persoonsgegevens die we helemaal niet willen hebben, waarop we soms ook foutcorrecties krijgen. We krijgen bijvoorbeeld een pistool met vijf hulzen en vijf kogels en een verklaring van een getuige die vijf schoten heeft gehoord. Maar wat is relevant? Alleen de vraag of deze kogels door deze persoon zijn gegaan ja of nee. Of denk aan controle op bias. Dan wil je juist niet weten dat de getuige x heet en de verdachte y, woont in z en een wapenvergunning heeft. Maar dat staat wel op het aanvraagformulier. Wij moeten dat zodanig verwerken dat dit niet bij een onderzoeker komt. Want alles kan leiden tot vooroordelen, namen, geboorteplaatsen, geboortedata. En wat je niet hoeft te weten, hoef je later ook niet te beheren en corrigeren. Ook vanuit die gedachte kan het beter.”

“Waar we ook over moeten nadenken is de levensloop van gegevens. Het moment dat een meting is gedaan en waarop het data is geworden, dat weten we wel. Maar we weten veel minder goed wie met z'n handen aan die data heeft gezeten. We weten niet wie die gegevens op een of andere manier heeft gezien of dat een forensisch onderzoek gekopieerd is. Het deel dat je gegevensboekhouding kunt noemen, die dingen hebben we nog niet op orde.”

Gegevensboekhouding

“Een gegevensboekhouding, ook daarover moeten we nadenken. Welke data hebben we? In welke van de 37 onderzoeksgebieden? Welke eigen referentiesets? Metingen uit het veld zijn voor de dagelijkse praktijk van belang, maar we weten niet precies welke er zijn, op welke zaken we ingegaan zijn, hoe vaak die gebruikt zijn en wie die gebruikt. En met al die dingen is een wereld te winnen. De onderzoeker weet dan beter wat hij mag en kan. Hij is beter in staat om naar het verleden te kijken. Nu is alles per zaak ingericht en dus ben je vaak afhankelijk van mensen die zich herinneren dat ze tien jaar geleden ook zoiets hebben gezien. Was dat niet in Zoetermeer? Dat kan beter. En dat helpt ook bij een betere reproduceerbaarheid en rechtsgang.”